

СОЦІАЛЬНИЙ БЛОК ДОСЛІДЖЕНЬ

*Власова-Чмерук О.М., аспірант
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

**КОНКУРЕНТНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Актуальність розгляду проблеми конкурентних стосунків зумовлена змінами світоглядних орієнтацій сучасної людини. В сучасному житті для будь якої людини найкращим компліментом стає похвала ініціативності, творчого потенціалу, тобто всіх тих якостей, які допомагають їй досягти особистого успіху. Ще в середині ХХ ст. філософ Х. Ортега-і Гассет, підкреслив найсуттєвішу ознаку сучасності: „те, що раніше було так просто - знайти собі місце, тепер стає вічною проблемою» [1, с.16], а Карен Хорні підсумувала «народжуючись в сфері економіки, суперництво розповсюджується на всі інші сфери діяльності і пронизує сферу любовних відносин, міжособистісні зв'язки, гру. Через це змагання є проблемою для кожного в нашій культурі».

Людина завжди є членом контактної групи, отже вона включається у відносини кооперації, конкуренції, відчуває вплив більшості, підкорюється авторитету. Конкуренція стала невід'ємною частиною сучасного життя і породжує необхідність соціально-психологічної рефлексії даного феномену.

Цікавим є питання конкуренції та суперництва як одного з процесів групової динаміки в цілому. Як впливає на групу конкуренція серед її членів? За які «блага» конкурують між собою люди: за лідерські позиції, за визнання, за симпатії?

На сьогоднішній день в освітній галузі, з впровадженням рейтингової системи оцінювання (за умовами Болонського процесу), конкуренція стала проявлятися особливо виразно – суперництво супроводжує весь навчальний процес. Як сприймати іншого студента, викладача – як суперника чи як партнера?

Конкурентність вже стала невід'ємною частиною образу світу учасників освітнього процесу. В психологічній науці вже є деякі здобутки у вивченні даного феномену. Так М.Г. Ярошевський ввів поняття «оппонентного кола» вченого, що утворюється його науковими супротивниками, і показав, що конкуренція з іншими, а не лише співробітництво і консолідація є детермінантою творчого

пошуку [4]. О.М. Подд'яков вивчав проблему протидії в освіті (проявляється у так званій дидактогенії – діях учасників педагогічного процесу, що призводить до негативного ефекту для того, хто навчається) [2]. Не дивно, що все більш актуальним стає висловлювання Е.О. Клімова про те, що одна з тенденцій розвитку сучасної психології полягає у відродженні середньовічних традицій приховування таємниць професійної майстерності, що може загрожувати відтворенню професійної психологічної культури.

Метою дослідження є аналіз особливостей рефлексії студентами ситуацій конкурентної взаємодії. У опитуванні прийняли участь 64 студента гуманітарних спеціальностей. Для актуалізації проблеми ми просили студентів пригадати ситуації конкуренції, що траплялися в їхньому житті та описати свої переживання а також вказати на те, що допомогло їм успішно подолати дану ситуацію.

Проведений аналіз самозвітів дозволив зафіксувати декілька важливих пунктів. По-перше, це переживання та емоції людини, що опиняється в ситуації конкуренції. 11% студентів в своїх відповідях вказували на почуття страху, 42% пов'язували ситуації конкуренції з хвилюванням, знервованістю та напруженістю. Лише 10% зазначали що ситуація конкуренції їх мобілізує, породжує бажання стати кращими, приносить радість «перемоги». По-друге це ті особистісні якості, які є запорукою успішності чи неуспішності в ситуації конкуренції з іншими. Тут хотілося б наголосити, що респонденти розділилися на дві групи: для одних найважливішими є впевненість у власних силах, зібраність, інші сподіваються на прихильність долі чи збіг обставин. На даному етапі можна висунути припущення, що однією з особистісних характеристик, які пов'язані з стратегіями поведінки в конкурентній ситуації є локус контролю.

Різниця у відповідях респондентів також очевидно проявляється в мотивації участі в конкурентній боротьбі. Одні зорієнтовані на уникання невдач (наприклад «я не можу собі дозволити бути гіршим за інших...»), інші – на досягнення успіху («в такі моменти я відчуваю емоційне піднесення та бажання стати першою»).

Окремої уваги заслуговує той факт, що лише деяка кількість опитаних (5%) в своїх відповідях охарактеризували конкурентні відносини як такі, що вимагають поваги до суперників та гідного поводження з ними.

Висновки. Образ ситуації конкурентної взаємодії у студентів сповнений протиріччя. Конкурентність породжує як позитивні так і негативні переживання та зрештою виконує фасилітуючу або стримуючу функцію для учасників взаємодії.

Значимість конкуренції як психологічної проблеми обумовлює перспективність подальших наукових пошуків, особливо в аспекті оптимізації ефектів суперництва. В психологічному дослідженні важливим є створення адекватного інструментарію для вивчення конкурентних стосунків.

Література

1. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Сб.: Пер. с исп. [Текст] / Х. Ортега-и-Гассет – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 509, [3] с. – (Philosophy).

2. Поддьяков А. Н. Психология конкуренции в обучении [Текст] /А. Н. Поддьяков; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006 – 231, [1] с.

3. Хорни К. Невротическая личность нашего времени; Самоанализ [Текст] / К. Хорни ; пер. с англ. В. В. Старовойтов ; общ. ред. Г. В. Бурменская. –М. : Прогресс, 2000. – 480 с. – (Мастерская психологии и психотерапии).

4. Ярошевский М.Г. Оппонентный круг и научное открытие. [Электронный ресурс] /М.Г. Ярошевский // Вопросы философии – 1983. – №10. – с. 49-61. Режим доступа до журн.: [http:// www.gpntb.ru/win/mentsin2.cfm?KEY=178](http://www.gpntb.ru/win/mentsin2.cfm?KEY=178).

*Мирвода С.І., старший викладач кафедри менеджменту
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Проблеми розвитку соціальної інституціоналізації нових світових тенденцій у змісті й формах культурної та освітньої діяльності виявилася на початку 70-х рр. ХХ століття. Ці соціальні імперативи відбивають рух сучасного суспільства до інформаційного, відкритого суспільства. Відбувається суперечливий перехід від техногенної до антропогенної цивілізації. Освіта та культура завжди є «дзеркалом» соціальних і інших відносин, що об'єктивно існують у суспільстві. Інституціоналізація в культурній сфері, тобто установа яких-небудь нових суспільних інститутів, правове й організаційне закріплення тих або інших суспільних відносин, виразилося в досить відчутному різноманітті форм.

Сучасна культурна сфера повинна адекватно відбивати й задовольняти потреби суспільства. Однак форми організації одержання й відновлення культурної спадщини в Україні практично збереглися в незмінному виді. Реальними кроками в рішенні цих проблем є: створення єдиного інформаційно-освітнього культурного середовища; використання відкритих форм навчання українських традицій; забезпечення відкритого дистанційного доступу до розподілених інформаційних і технологічних ресурсів сфери культури.

Створення перспективної системи освіти в галузі культури, здатної підготувати українське суспільство в цілому й кожному людину окремо до життя в умовах конкурентоспроможної економіки, - одна з важливих і актуальних